

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНИХ МОВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «АКАДЕМІЧНЕ ПИСЕМНЕ СПІЛКУВАННЯ»

DEVELOPMENT OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGES TEACHER DURING THE TEACHING OF DISCIPLINE “ACADEMIC WRITTEN COMMUNICATION”

У статті розглядається проблема формування професійної компетентності викладача іноземних мов під час викладання дисципліни «Академічне писемне спілкування». Зазначено, що в Україні відбуваються зміни в підготовці фахівців у закладах вищої освіти, зокрема і фахівців з іноземних мов. На цей процес впливають, головним чином, процеси європейської інтеграції, зокрема, мобільності студентів та науковців. У зв'язку з цим, соціальний статус іноземної мови як навчального предмета, а також вимоги до підготовки вчителів іноземних мов значно підвищилися.

Метою статті є розкрити зміст поняття «професійна компетентність викладача іноземних мов» та дослідити особливості використання академічного писемного спілкування.

Окреслено різницю між поняттями «компетентність» та «компетенція» у сучасній педагогічній науці. Визначено поняття «професійна компетентність викладача» як інтегральне утворення особистості, яке включає сукупність соціального, полікультурного, аутопсихологічного, когнітивно-технологічного та персонального компонентів, необхідних для успішного здійснення педагогічної діяльності з урахуванням специфіки предмета, що викладається, а також окреслено основні показники професійної компетентності викладача.

Серед основних показників професійної компетентності вчителя іноземної мови зазначено уміння розвивати у тих, хто навчається комунікативне та міжособистісне спілкування, компонентами якого є лінгвістична, тематична, соціокультурна, навчально-пізнавальна компетенції. Наголошено, що для формування професійної компетентності студентам педагогічних закладів вищої освіти необхідно усвідомлювати значущість своєї майбутньої професійної діяльності.

Зазначено, що деякі науковці визначають іншомовну комунікативну компетенцію, як засвоєння етно- і соціально-психологічних еталонів, стандартів, стереотипів поведінки; ступінь володіння «технікою» спілкування іноземною мовою, а знання мови складається з опанування чотирьох видів мовленнєвої діяльності – говоріння, читання, письмо та аудіювання.

Доведено, що академічне письмо передбачає сформованість у студентів навичок іншомовного комунікативного мовлення, а також критичного мислення, риторики та логіки. Проаналізовано тематику дисципліни «Академічне писемне спілкування», яка була запроваджена для вітчизняних і іноземних здобувачів вищої освіти у Житомирському державному університеті імені Івана Франка. Основною метою курсу визначено як допомога студентам Житомирського

державного університету імені Івана Франка розвивати важливі навички мовлення та письма в академічному контексті.

У підсумку, академічне письмо визначено як свідомий довільний акт творчості та самовираження того, хто пише, тому на його основі розвиваються всі складові компоненти іншомовної комунікативної компетенції в письмі майбутніх фахівців.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, англійська мова, академічне письмове спілкування, заклади вищої освіти.

The article examines the problem of the professional competence formation of a teacher of foreign languages during the teaching the discipline “Academic written communication”. It is noted that in Ukraine there are changes in the training of specialists in higher education establishments, in particular, specialists in foreign languages. This process is mainly influenced by the processes of European integration, in particular, the mobility of students and scientists. In this regard, the social status of a foreign language as an educational subject, as well as the requirements for the training of foreign language teachers, have increased significantly.

The purpose of the article is to reveal the meaning of the concept of “professional competence of a teacher of foreign languages” and to investigate the peculiarities of using academic written communication.

The difference between the concepts of “competence” and “competency” in modern pedagogical science is outlined. The concept of “professional competence of a teacher” is defined as an integral formation of a personality, which includes a set of social, multicultural, autopsychological, cognitive-technological and personal components necessary for the successful implementation of pedagogical activities taking into account the specifics of the subject being taught, and the main indicators of a teacher’s professional competence are also outlined.

Among the main indicators of the professional competence of a foreign language teacher is the ability to develop communicative and interpersonal communication of students, the components of which are linguistic, thematic, sociocultural, educational and cognitive competence. It is emphasized that for the professional competence formation, students of pedagogical institutions of higher education establishments need to be aware of the importance of their future professional activity.

It is noted that some scientists define foreign language communicative competence as the assimilation of ethno- and social-psychological benchmarks, standards, stereotypes of behavior; the degree of mastery of the “technique” of communication in a foreign language, and language knowledge consists of mastering four types of speech activity – speaking, reading, writing and listening.

УДК 811.111.378
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/76.27>

Кравець О.Є.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри англійської мови
з методиками викладання
в дошкільній і початковій освіті
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Свириденко І.М.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри германської філології
та зарубіжної літератури
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Павленко Л.І.,
канд. філол. наук,
доцент кафедри англійської мови
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»

It has been proven that academic writing requires the students to develop the skills of foreign language communicative speech, as well as critical thinking, rhetoric and logic.

The topic of the discipline "Academic written communication" was analyzed, which was introduced for native and foreign students of higher education establishment at Ivan Franko Zhytomyr State University. The main goal of the course is to help students of Ivan Franko Zhytomyr State University develop important

speaking and writing skills in an academic context.

In conclusion, academic writing is defined as a conscious voluntary act of creativity and self-expression of the writer, therefore, on its basis, all components of foreign language communicative competence in the writing of future specialists are developed.

Key words: *competence, professional competence, English language, academic written communication, higher education establishments.*

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасний стан міжнародних зв'язків України у різноманітних сферах життєдіяльності, вихід її у європейські світові простори, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії потребують певних трансформацій і у сфері освіти як важливого державного інституту, в тому числі й у галузі навчання іноземних мов. Процеси європейської інтеграції зробили іншомовну підготовку студентів різних спеціальностей одним із найголовніших компонентів вищої освіти, одним з основних механізмів реалізації інтеграційних процесів, мобільності студентів, науковців та фахівців. У сучасних умовах відбуваються суттєві зміни в галузі підготовки фахівців з іноземних мов у закладах вищої освіти [5, с. 85].

Проблема підготовки педагогічних кадрів нової генерації в контексті гуманізації і демократизації освіти в Україні постає сьогодні особливо гостро й пов'язана з тенденціями розвитку світового співтовариства. Це у повній мірі стосується питання підготовки вчителів іноземних мов. Поступове перетворення України в більш відкрите суспільство стало стимулювати широкий розвиток міжнародного співтовариства. Це, в свою чергу, вплинуло на соціальний статус іноземної мови як навчального предмета й поклато ще більшу відповідальність на професійну компетентність учителя іноземних мов [4].

Важливо зазначити, що відносно нещодавно в навчальних планах вітчизняних закладів вищої освіти з'явилася нова дисципліна «Основи академічного письма», покликана формувати академічну культуру, академічну грамотність, практичні навички усної й писемної мови, необхідні для успішного навчання та майбутньої професійної діяльності викладача іноземних мов.

Введення курсу «Академічне письмо» в навчальні плани заклади вищої освіти України є не випадковим явищем з кількох причин. По-перше, розвиток сучасного суспільства ставить перед вищою школою нові високі вимоги до підготовки фахівців: вміння креативно мислити, знаходити найкращі варіанти вирішення складних ситуацій, чітко й логічно будувати і висловлювати свої ідеї, представляти результати своєї творчої праці у формі академічних текстів. По-друге, впровадження дисципліни відповідає впровадженню у декількох вузах України Проекту сприяння

академічній доброчесності в Україні, що передбачає удосконалення системи вищої освіти на засадах довіри, чесності і відповідального ставлення до наукового і навчального процесу як викладачів, так і студентів [2, с. 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченням професійної компетентності займалися багато дослідників, зокрема О. Бігич, О. Кміть, І. Сологор, В. Костенко, О. Халабузар, Г. Китайгородська, Н. Коряковцева та ін.

Засади компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців обґрунтували В. Ісаєв, Я. Кодлюк, О. Овчарук, О. Пометун, В. Серіков, О. Смолянинова, Г. Терещук, А. Хуторської, Л. Черній, Н. Чурляева, В. Шаронін, J.M. Graber, G.E. Hall, H.L. Jones, D.J. Matthews, W.J. Rothwell, S. Schwarts та ін.

Серед науковців, які вивчали питання академічного письма: Є. Болдирева, В. Дроздов, В. Зінченко, І. Раєвська, С. Ревуцька, Н. Шліхта та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Професійна компетентність викладача іноземних мов та академічне спілкування часто потрапляють у поле зору науковців. Проте досі в педагогічній науці не піднімалося питання їхнього зв'язку, конкретного впливу дисципліни «Академічне писемне спілкування» на розвиток професійної компетентності фахівця, зокрема викладача іноземних мов.

Мета статті – розкрити зміст поняття «професійна компетентність викладача іноземних мов» та дослідити особливості використання академічного писемного спілкування.

Виклад основного матеріалу. У сучасній педагогічній науці існують два поняття: компетентність та компетенція. Під компетенцією розуміють особисті можливості людини, її кваліфікацію – знання, досвід, здатність брати участь у створенні певного кола рішень чи вирішувати самостійно питання завдяки наявності певних знань, навичок. А компетентність – це уміння діяти на основі отриманих знань.

Компетентність можна розглядати як комплекс компетенцій, тобто проявів успішної продуктивної діяльності. Компетентність – це комплексний особистісний ресурс, що забезпечує можливість ефективної взаємодії з навколишнім світом у тій чи іншій галузі і залежить від необхідних для цього компетенцій [3, с. 220].

Професійна компетентність викладача – це інтегральне утворення особистості, яке включає сукупність соціального, полікультурного, аутопсихологічного, когнітивно-технологічного та персонального компонентів, необхідних для успішного здійснення педагогічної діяльності з урахуванням специфіки предмета, що викладається [5, с. 86].

Відповідно основними показниками професійної компетентності вчителя іноземної мови виступають уміння розвивати у тих, хто навчається комунікативне та міжособистісне спілкування, компонентами якого є лінгвістична, тематична, соціокультурна, навчально-пізнавальна компетенції. Досягнення тими, хто навчається основної мети навчання англійської мови сприяє їх вихованню. Беручи участь у діалозі, ті, хто навчається, розвивають свою здатність до спілкування, розуміння важливості вивчення іноземної мови у світі. Вони виробляють толерантність до інших поглядів, стають більш терпимими та комунікабельними [3, с. 221].

Специфіка професійної компетентності вчителя іноземних мов полягає в наявності сформованої іншомовної комунікативної компетенції, яка буде впливати на процес викладання академічного писемного спілкування.

Варто зазначити, що для формування професійної компетентності студентам педагогічних закладів вищої освіти необхідно усвідомлювати значущість своєї майбутньої професійної діяльності. Це сприятиме розвитку мотивації навчання, оволодінню основами педагогічної майстерності, професіоналізму, прагненню до професійної самоосвіти й самовдосконалення. Особливо актуальним це питання є для майбутніх вчителів іноземних мов [4].

Говорячи про формування професійної компетентності в майбутніх учителів іноземних мов, вважаємо за необхідне окремо розглянути іншомовну комунікативну компетентність, що має бути сформованою в студентів факультету іноземної філології.

Дослідники визначають іншомовну комунікативну компетенцію, як засвоєння етно- і соціально-психологічних еталонів, стандартів, стереотипів поведінки; ступінь володіння «технікою» спілкування іноземною мовою [4]. Слід зазначити, що знання мови складається з опанування чотирьох видів мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, письмо та аудіювання). У процесі виконання мовленнєвих дій, які є одиницями мовленнєвої діяльності, формуються навички, а в процесі виконання мовленнєвої діяльності формуються вміння. Засвоєння системи знань, поєднане з оволодінням відповідними навиками, – це основний зміст та найважливіше завдання навчання [4].

Інтенсивний розвиток інтеграційних зв'язків вітчизняної та закордонної науки, розширення спектра наукової спеціалізації вимагає здійснення систематичного аналізу специфіки наукового мислення та засобів його відтворення на письмі.

Академічна комунікація є життєво важливим аспектом наукового дискурсу, який охоплює обмін ідеями, результатами досліджень та ідеями в академічній спільноті. Це передбачає різні форми спілкування, включаючи написання наукових робіт, виступи на конференціях, участь у семінарах, участь у дискусіях з колегами та наставниками та публікації в наукових журналах [2, с. 5].

Аналіз літератури з теми дослідження дає змогу стверджувати, що нині в методиці викладання іноземної мови не існує вичерпної дефініції поняття письма. Розглядаючи різні грані цього поняття, науковці сходяться на думці, що це складний вид когнітивної діяльності, основна мета якого полягає в передачі адекватної інформації відповідно до жанрових і стилістичних особливостей іншомовних письмових текстів і соціокультурних особливостей іншомовного соціуму [6, с. 182].

Характерно, що академічне письмо передбачає сформованість у студентів навичок іншомовного комунікативного мовлення, а також критичного мислення, риторики та логіки. Як справедливо зазначає І. Андрійко, «академічне письмо вже є свідомим довільним актом творчості та самовираження того, хто пише», тому на його основі розвиваються всі складові компоненти іншомовної комунікативної компетенції в письмі майбутніх фахівців [1, с. 26].

Зважаючи на специфічні особливості письмового наукового спілкування, академічне письмо визначаємо як процес творчої, продуктивної мовленнєвої діяльності, результатом якої є створення наукового тексту [6, с. 182].

У Житомирському державному університеті імені Івана Франка дисципліну «Академічне писемне спілкування» запровадили для вітчизняних і іноземних здобувачів вищої освіти.

Основна мета курсу – допомогти студентам Житомирського державного університету імені Івана Франка розвивати важливі навички мовлення та письма в академічному контексті. Вони отримують знання основних правил проектування та інтерпретації наочних посібників та моделей мовлення для інформування та переконання аудиторії. Цей курс – це ключ для освоєння особливості офіційного стилю, пунктуації та документації.

Хочемо зазначити, що у цій статті автори узагальнюють власний досвід викладання навчальної дисципліни «Академічне писемне спілкування» у першому семестрі поточного року для 10-ти академічних груп різних спеціальностей інституту іноземної філології. Нова дисципліна передбачає 150 годин (3 кредити): 14 практичних занять і 122 години самостійної роботи. За основу було взято наявні методичні рекомендації.

Вважаємо за доцільне розглянути як засвоєння матеріалу відбувалося в кілька етапів.

1. *Пояснення мети та змісту дисципліни, обґрунтування її значення для освітнього*

процесу. Надзвичайно важливо переконати студентів, що дисципліна допоможе їм у підготовці до різноманітних занять протягом усіх років навчання в університеті, у написанні курсових та дипломних робіт, тез на конференцію й текстів до практичних занять, лабораторних робіт, адже грамотність, структурованість мовлення та лексичне багатство, вміння працювати з літературою, добирати матеріал та правильно робити посилання на першоджерела є на часі [7, с. 133].

На практичних заняттях 1 та 2 із зазначеної дисципліни студенти ознайомлюються з курсом та навчаються як представити себе англійською мовою та як представити спікера під час виступу на конференції. Варто зазначити, що викладачі одразу пояснюють студентам різницю між формальним та неформальним стилем спілкування та важливість вміння працювати з літературою й добирати матеріал.

2. *Введення основних освітніх понять (заклад вищої освіти, здобувач освіти, науково-педагогічний працівник тощо)*. При цьому варто проводити паралелі між звичними й інноваційними назвами, з'ясовувати нові значення термінів і причини їхньої появи, добирати синоніми, жаргонізми, перифрази, фразеологізми; наводити приклади їхнього використання в повсякденному мовленні з позитивними та негативними конотаціями [7, с. 134].

Додатково під час практичних занять 3, 4 та 5 студенти навчаються усній презентації як одному з типів усної комунікації, розглядають питання використання ефективних засобів візуалізації.

3. *Обговорення принципів академічної доброчесності та суміжних понять (академічна культура, академічна етика, академічне письмо тощо)*. Аналіз документів Житомирського державного університету імені Івана Франка, присвячених цій проблемі, що розміщені на вебсайті. В якості домашнього завдання студенти опрацьовують кодекси честі інших університетів (як українських, так і закордонних) з їх подальшим аналізом в аудиторії.

Іноземні здобувачі вищої освіти можуть репрезентувати кодекси честі закладів освіти своєї країни в порівнянні з українськими. Кращому усвідомленню проблеми академічної доброчесності сприятиме проведення самими учасниками освітнього процесу тематичного соціологічного опитування реципієнтів різних вікових, фахових та соціальних категорій [7, с. 135].

Під час практичних занять 6, 7, 8 студенти навчаються ефективним стратегіям обговорення та пояснення своєї думки у ході обговорення проблеми академічної доброчесності.

4. *Робота з текстами:*

а) наукові статті зі спеціальності, ключові слова, анотації, бібліографія та способи її оформлення. Корисно разом зі студентами відвідати бібліотеку та попрацювати з каталогами;

б) написання рецензій до наукових статей, підручників та посібників тощо; написання власних рецензій;

в) резюме та мотиваційний лист як найважливіші документи для майбутнього працевлаштування.

Практичні заняття 9, 10, 11, 12, 13 спрямовані на повторення стилів спілкування, написання рецензій, наукових статей та резюме та використання презентацій під час виступів. Саме тому, під час цих практичних занять студенти створюють та демонструють свої роботи.

5. *Підсумковий контроль*. На останньому занятті студенти захищають власні проекти – кодекси честі своєї групи (принципи поведінки в університеті та поза його межами, спілкування з одногрупниками та викладачами, девіз, емблема, гімн тощо), над якими працювали протягом семестру.

Практичне заняття 14 є підсумковим. Протягом цього заняття визначається, хто отримує залік одразу, а хто іде на іспит, щоб підвищити свою оцінку.

На іспит ідуть студенти, які претендують на вищий бал. Вони отримують завдання написати есе на тему «Академічна доброчесність у моєму студентському житті», у якому мають продемонструвати отримані протягом курсу теоретичні знання, вміння чітко формулювати думку, добирати лексику та структурувати текст. Це свого роду показник для викладача ступеня засвоєння матеріалу та потреби внесення змін до робочої програми.

Досвід, отриманий під час викладання для українських здобувачів вищої освіти в першому семестрі, успішно використовуємо в другому вже в роботі з іноземними студентами. Безумовно, тут є своя специфіка: акцент варто робити не тільки на спеціальності й відповідній термінології, а й на країнознавчих та лінгвокультурних особливостях представників різних країн для ефективного формування професійної компетентності майбутніх вчителів. Від цього освітній процес стає ще цікавішим і продуктивнішим.

Висновки. Отже, ефективне академічне письмове спілкування характеризується ясністю, точністю, зв'язністю та дотримання дисциплінарних конвенцій і стандартів.

На основі результатів проведеного аналізу академічне письмо визначено свідомим довільним актом творчості та самовираження того, хто пише, тому на його основі розвиваються всі складові компоненти іншомовної комунікативної компетенції в письмі майбутніх фахівців.

Окреслено значущість навчальної дисципліни «Академічне писемного спілкування» під час формування професійної компетентності викладача іноземних мов.

Зазначено, що засвоєння матеріалу відбувалося в кілька етапів, а саме: пояснення мети та змісту дисципліни, обґрунтування її значення

для освітнього процесу; введення основних освітніх понять; обговорення принципів академічної доброчесності та суміжних понять; робота з текстами та підсумковий контроль.

Стаття не вичерпує всіх аспектів проблеми дослідження. Подальшої наукової інтерпретації потребує визначення концептуальних засад цього процесу в окресленому напрямі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Basics of academic communication: oral and written aspects. Основи академічного спілкування: усний та письмовий аспекти. Навчальний посібникз англійської мови для студентів магістерських програм.. Укладачі: Китаєва С.О, Павленко Л.І, Швидка Г.О. Національний університет «Києво-Могилянська Академія».

2. Академічне письмо: навч. посібник. Уклад.: С. К. Ревуцька, В. М. Зінченко. Електрон. текст. дані. Кривий Ріг, 2019. 130 с. URL: <https://bit.ly/3cYZdLJ> (дата звернення: 15.09.2024).

3. Бондар Г., Павлюк В. Основи професійної компетентності вчителя іноземної мови. *Актуальні*

питання гуманітарних наук. Вип 48, том 1, 2022. С. 217–222.

4. Діордіященко О. Формування професійної компетентності вчителя іноземних мов на сучасному етапі. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія: Філологічні науки. 2010. Вип. 89(2). С. 290–294. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2010_89\(2\)_72](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2010_89(2)_72). (дата звернення: 23.09.2024).

5. Леган В.П. До проблеми професійної компетентності викладача іноземної мови. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород: Говерла, 2013. Вип. 29. С. 84–87.

6. Осова О.О. Формування іншомовної компетентності академічного письма студентів в умовах цифрового освітнього середовища. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2020. № 45. Том 1. С. 180–183.

7. Серебрянська І.М. Практика викладання дисципліни «Основи академічного письма». *Інноваційні ініціативи організації навчання іноземних здобувачів вищої освіти* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 2020. С. 132–135.